

VENEZUELSKÁ KRIZE

Ve Venezuele právě probíhá hluboká ekonomická krize, která přerostla i v krizi politickou. V našem prostoru je však tomuto tématu věnována minimální pozornost. Toto číslo Čtrnáctideníku shrnuje aktuální situaci v zemi.

OD CHÁVEZE K MADUROVI

Z jara roku 2013, po čtrnácti letech v úřadě prezidenta, zemřel Hugo Chávez. Úřadu se ujal v roce 1999 po vyhraných prezidentských volbách na podzim 1998. Za tu dobu dosáhl třikrát znovuzvolení, přežil pokus o převrat a vyhrál několik referend. Jeho politika, známá také jako „chávismus“, s prvky socialismu a marxismu, byla založena na obrovských státních výdajích do sociálních programů, vzdělávání a zdravotnictví.¹ Během Chávezovy vlády se podařilo zvýšit zaměstnanost a snížit největší chudobu. V roce 1999 dosahovala míra chudoby 50 %, v roce 2013 32 %. Zvýšila se docházka do škol či snížila dětská a kojenecká úmrtnost.² Nicméně tyto programy nebyly vyváženy adekvátní měnovou a rozpočtovou politikou. Financovány byly zejména z příjmů z těžby ropy, která tvoří asi 90 % exportu Venezuely. Za Chávezovy vlády emigrovalo ze země více než milion příslušníků střední a vyšší třídy, včetně kvalifikovaných pracovníků ropného průmyslu. „*Tento brain-drain je přičítán represivnímu politickému režimu, nedostatku ekonomických příležitostí, strmé inflaci, vysoké kriminalitě a korupci.*“³

Chávez už v roce 2011 prodělal léčbu rakoviny. Léčení musel podstoupit i v roce 2012, kdy se konaly prezidentské volby, v nichž byl opět zvolen do úřadu. Inaugurace na začátku roku 2013 se však již nemohl zúčastnit a počátkem března bylo potvrzeno, že zemřel.

Na jeho místo nastoupil Nicolás Maduro, Chávezův viceprezident, kterého Chávez sám označil za svého nástupce. Nehledě na některá kritická čísla ekonomiky, značící neudržitelnost Chávezovy politiky, si Maduro vytyčil za cíl dokončit Chávezovu socialistickou revoluci. A tak pokračuje v opatřeních ve stejném duchu: např. boj proti inflaci postavený na pokračující regulaci cen některých potravin a dovozu nedostatkových potravin za státní prostředky. Jeho ekonomická politika spočívá spíše v „hašení požárů“, než aby se zaměřila na udržitelnou reformu vládních výdajů. Běžným nástrojem je pravidelná devalvace měny či vyvlastňování podniků.⁴

Venezuela

hlavní město: Caracas

rozloha: 912.050 km²

počet obyvatel: 30,9 mil. (7/2016)

úřední jazyk: španělština

měna: venezuelský bolívar

vládní systém: federativní prezidentská republika

zdroj: CIA. The World Factbook.

EKONOMICKÁ KRIZE

Venezuelská ekonomika se dostala do nejhlubší krize v souvislosti s propadem cen ropy. To se naplno ukázala neudržitelnost štedrých sociálních programů.

Některé základní zboží není na běžném trhu vůbec k dostání. Mezi ně patří zejména 42 produktů, jejichž cenu reguluje vláda (např. mléko, rýže, káva, cukr, kukuřičná mouka či stolní olej).⁵ V prosinci 2015 byla podle dat venezuelské centrální banky inflace ve výši 180 %. Skokový nárůst byl způsoben 37% devalvací měny. Nejvíce stouply ceny potravin a nealkoholických nápojů (315 %), dále alkoholické nápoje a tabák (273 %) či ceny v restauracích a hotelech (294 %).⁶ Rostou samozřejmě i ceny zboží na černém trhu a náklady

¹ BBC. (18. 2. 2013) *Profile: Hugo Chavez*. Cit. 16. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-10086210>

BBC. (6. 3. 2013) *Analysis: How Hugo Chavez changed Venezuela*. Cit. 16. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-15240081>

² CIA. *Venezuela. The World Factbook*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>

³ tamtéž

⁴ Canada, María Elena. (25. 2. 2015) *The Curse of Chávez's Ghost*. Foreign Policy. Cit. 16. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.foreignpolicy.com/2015/02/25/venezuela-maduro-chavez-oil/>

⁵ Gallas, Daniel. (7. 12. 2015) *Venezuela: Economy on the brink?* BBC. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-34983467>

⁶ Trading Economics. (2016) *Venezuela Inflation Rate*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/venezuela/inflation-cpi>

na bydlení. V roce 2016 inflace podle odhadů dosáhla až 470 %. Mezinárodní měnový fond odhaduje, že za nezměněných podmínek inflace vyroste v příštím roce až na 1 660 %.⁷

Růst cen základních surovin dopadá samozřejmě i na průmysl. Některé potravinářské podniky mají již několik měsíců omezenou výrobu či dokonce nevyrobějí vůbec. Nejsou schopny nakoupit suroviny. Reportáž BBC z října letošního roku popisuje dva případy podniků, které se zatím snaží svým zaměstnancům platit alespoň nějakou mzdu.⁸ Ale takový stav nevydrží dlouho.

Do problémů se dostává také zdravotnictví, jež bývá zmiňováno jako úspěch Chávezovy politiky. Potýká se s nedostatkem léků a prostředky chybějí také na provoz nemocnic.⁹

Prezident Maduro obviňuje z ekonomické krize spiknutí zahraničních hráčů, soukromých firem a opozice. Opozice vidí příčinu ve špatné cenové a měnové politice vlády.

AKTUÁLNÍ POLITICKÝ VÝVOJ

Opozice, která vyhrála volby v prosinci 2015 a ovládá tedy Národní shromáždění, požaduje odvolání prezidenta Madura z úřadu. K vyvolání referenda o odvolání prezidenta je nutno splnit několik podmínek. Jednak musí mít prezident již polovinu mandátu za sebou. V první fázi procesu odvolání prezidenta pak musí navrhovatelé získat podpisy 1 % voličů ve všech 24 státech federace. Poté následuje druhá fáze, kdy je nutné pod petici o referendu získat podpisy 20 % voličů v každém státě, a to během tří dnů stanovených centrální volební komisí. Je-li petice úspěšná, teprve poté následuje referendum, v němž musí oponenti prezidenta získat větší počet absolutních hlasů pro odvolání, než kolik jich Maduro získal pro své zvolení v roce 2013.¹⁰

Maduro je za polovinou svého mandátu, takže tato formální podmínka je splněna. Opozici se zároveň podařilo nasbírat podpisy pod první petici, takže proces vyvolání referenda se dostal do své druhé fáze. Centrální volební komise vyhlásila termín pro sběr podpisů na 26.-28. října, avšak 20. října termín odvolala pro údajné podvody při sběru podpisů pod první petici. To vyvolalo protesty opozice v ulicích. V pátek 28. října se navíc konala generální stávk.

⁷ BBC. (26. 10. 2016) *Venezuela crisis: What is behind the turmoil?*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z:

<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-36319877>

⁸ Keane Julian. (7. 10. 2016) *Venezuela Crisis: Jobless and hungry in industrial city of Valencia*. BBC. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z:

<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-37551246>

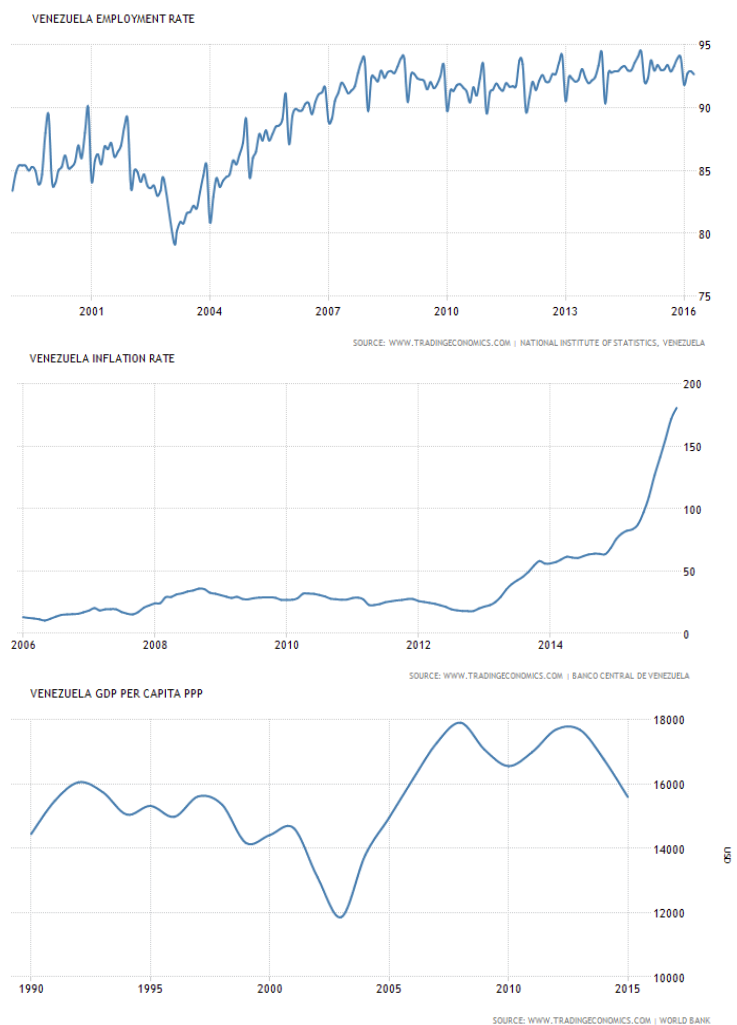
⁹ Keane, Julian. (9. 10. 2016) *Venezuela crisis: Caracas hospital shows sorry state of health system*. BBC. Cit.: 22. 11. 2016.

Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-37562058>

¹⁰ BBC. (26. 10. 2016) *Venezuela crisis: What is behind the turmoil?*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: viz výše.

Do vyjednávání o nalezení východiska z krize se vložil Vatikán s nabídkou zprostředkování dialogu mezi opozicí a vládou. První setkání v rámci této iniciativy se uskutečnilo 30. října. Kromě Vatikánu ji zaštiťují i bývalí prezidenti Španělska, Panamy a Dominikánské republiky. Zúčastnil se ho krátce i prezident Maduro, který vyjádřil ochotu k dialogu. Nicméně v polovině listopadu opět odmítl předčasné prezidentské volby.¹¹ Vláda a opozice se dohodly na některých krocích společného postupu vyrovnání se s krizí. Prioritou má být zajištění potravin a léků. Co se týče politické krize, platí dohoda, že centrální volební komise bude doplněna o 2 členy z řad opozice. Další jednání jsou naplánována na 6. prosince.¹²

VÝVOJ NĚKTERÝCH SOCIOEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ VE VENEZUELE

¹¹ BBC. (14. 11. 2016) *Venezuela's Nicolas Maduro rules out early election*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-37973816>

¹² DW. (13. 11. 2016) *Venezuelan parties seek peaceful route*. Cit. 22. 11. 2016. Dostupné z: <http://www.dw.com/en/venezuelan-parties-seek-peaceful-route/a-36373924>

